

August Blanche: Tal till minnet av den 13 mars 1809

Talare

August Blanche
Publicist

Plats

De la Croix' salong i Stockholm

Omständigheter

Praestor och lärda, furstar och ämbetsmän dominerade den offentliga värdaligheten under många sekel. Men under 1800-talet trängde en ny grupp in på denna arena: tidningsmännen och författarna. Så vidgades den offentliga debatten och fick en ny intensitet. Många fann den också rå och grov.

En av publicisterna var August Blanche, känd genom sina tidningsartiklar, teaterstycken och romaner. 1859 inledde han också en politisk karriär. Då framträdde han vid en bankett på De la Croix' salong i Stockholm. Där firade man inte Ansgar, Luther, Gustav II Adolf eller någon annan hjältekung, utan de män som skulle ha räddat Sverige femtio år tidigare, den 13 mars 1809. De hade nämligen gripit och avsatt den dåvarande kungen, Gustav IV Adolf.

Här höll Blanche ett tal som enligt de liberala tidningarna gjorde "en hänförande verkan" och hälsades "med stormande bifall". Enligt liberalerna strövade bernadottarna och deras ministrar och ämbetsmän alltid efter despoti och enväld. Nu hävdade Blanche att hela den svenska historien varit en sådan kamp för friheten och mot enväldet. Det var också enväldet som vällat de svåra förlusterna efter Poltava och finska kriget 1809.

Till detta fogade Blanche en annan idé, om Ryssland som ett evigt hot mot Sverige. Det blev också en förtäckt kritik av Karl XIV Johan. Hade han inte slutit fred med tsar Alexander 1812 i stället för att försöka återvinna Finland? Detta var den stora svekdebatten under 1800-talet, på samma sätt som den svenska regeringens eftergifter till nazi-Tyskland varit det efter andra världskriget. Det nya hos Blanche var också formen, språket. Han utmanade den stränga smaken och sökte efter det "folkliga" eller "populära", i tal, skrift och hela sitt uppträdande. Här finns inga långa perioder med konstfullt inskjutna bisatser, som när aristokraterna talade på Riddarhuset eller prästerna från sina predikstolar. Här är satserna korta, slagkraftiga och känsloladdade. Bilderna är enkla och lättfattliga, som när han talar om läkkoätt och huskurer, det svenska lejonet eller kosackerna som vill vattna sina hästar i Mälaren. Så skulle själva språket visa hur en ny klass, den borgerliga, stigit in i Sveriges politiska liv för att utmana den gamla överheten. Samma år valdes Blanche in i borgarståndet. Där blev han en beundrad talare, liksom i den frivilliga "skarpskytterörelse" som nu växte fram. 1868 avtäckte man Karl XII-statyn i Kungsträdgården, han som ännu pekar mot öster – Ryssland hade ju blivit den nya dödsfienden i den nationella retoriken. Blanche ingick i festkommittén och skulle även ta emot tillresande studenter från Uppsala. Han höll ett tal vid deras frukost på Hotell Phoenix men fick strax därefter ett slaganfall och dog – en politisk festtalare som stupade på sin post.

Staterna, liksom individerna, ha sina krämpor att genomgå, innan de bli genomluttrade och fullvuxna, och Sverige har icke haft de lindrigaste. Mer än en gång har det tyckts ligga på sitt yttersta, det har burit blodig panna flere gånger än man ens hinner uppräknat, det är ärrigt från hjässan till fotabjället; och likväl står det sig ännu, står upprätt och fritt. Det bevisar att vårt land har gott läk-kött och goda huskurer. Svårt var det under de danske unionskungarne. Unionen, de tre nordiska rikenas förening, var en vacker tanke, tänkt av en drottning, en kvinna, men förfuskad av kungar och män. Den törnade snart emot danaregenternas egennyttan och grymhet, och nog hade därför Engelbrekt, Sturar och Vasa fullt upp att göra för att kunna befria oss från den landsplågan. Men Sveriges oberoende var dock aldrig allvarligen hotat, folkets egentliga must och mærg var dock i behåll och icke ens en flinta ur den gamla granitgrunden

förlorad.

Bedrövtligt såg det ut vid slutet av Karl XII:s regering. Landet blödde ur oräkneliga sår. Men den sårade var ett lejon, som långsamt drog sig tillbaka, alltid med blicken stadigt fästad på sin fiende, alltid med ramen sträckt framåt, alltid fruktat, alltid farligt att nalkas. Lejonet på de tre strömmar är ett intet mot lejonet i sitt bo. Sverige förlorade mycket, men det behöll dock Finland och stod ännu kvar på en försvarlig bredd av tysk botten, och det hade ökat sin lagerskörd, som tyngde och länge tyngde på händelsernas våg.

Men ännu hemskare var 1809, detta olycksaliga år, som mulnare än någonsin valver sig över den arma, lidande, förtvivlade fosterbygden. Krig mot nästan hela världen, olyckor och förräderi på alla sidor, och enväldet hårdnackat mitt uti. Finland förlorat, landets alla materiella tillgångar uttömda, dess ungdom släpad till slagfälten och döende innan den kom dit; inbördeskriget, snart en nödvändighet vordet, redan höjande brandfacklan; kosackernas hovar trampande våra fäders jord! Stäppernas vilda horder ville vattna hästar vid Mälarens strand, liksom de några år senare gjorde vid Seine-floden. Till Seinen kommo de, men till Mälaren kommo de ej, och dit skola de med Guds hjälp aldrig komma!

Guds hjälp den 13 mars 1809, det var revolutionen, och Guds redskap voro de män, som trädde i spetsen för densamma och därför skall minnet av denna dag alltid bliva heligt, åtminstone för sant svenska hjärtan. Men är det väl över en olycklig, nästan medvetlös konungs fall, som ett ädelt folk jublar? Nej, det är över enväldets fall vi triumfera, detta envælde, som i alla tider stått oss så dyrt, som, när det med ena handen gav oss Narva, gav oss Poltava med den andra – enväldet, som vårt land aldrig mera skall tala, utan ihärdigt strida däremot, såsom våra fäder stridit hava, och vars minsta tillstymmelse vi skola kväva, liksom Herkules kvävde ormungarne i sin starka hand.

Därföre, när vi tömma en skål för den 13 mars 1809, så är det för den despotiska principens undergång här i Norden, och det var ur dess spillror som folkets nya frihet, en nysläppt duva lik, flög över land och sjö, utan att en enda droppe blod fläckade hennes vita vingar. Ja, mine herrar, en skål för den dag, då nöden var som störst, men också, himlen vare tack, hjälpen som närmast! För minnet av den 13 mars 1809!

Källa

<div>Vår omständighetsbeskrivning är en omarbetad version av beskrivningen av talet i Ordet är en makt: svenska tal från Torgny lagman till Carl Bildt och Mona Sahlin: en antologi (1998) sammanställd av Kurt Johannesson, Olle Josephson, Erik Åsard.</div>

Taggar

1850-tal, 1859, Man

URI

<https://www.svenskatal.se/tale/august-blanche-tal-till-minnet-av-den-13-mars-1809>